

Szemle

(7) Somogyi József (1933): *A modern filozófia válsága*. Stephaneum Nyomda RT., Budapest. 25.

(8) Czeizel Endre: Somogyi József munkássága a ma orvosgenetikusanak a szemével. In: *A fenomenológiától a nemzeteszméig*. I.m. 116–117.

(9) Somogyi József (1942): *Hazánk közoktatásügye a második világháborúig*. Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása, Budapest.

(10) Pukánszky Béla: Somogyi József, a tankönyvíró. In: *A fenomenológiától a nemzeteszméig*. I.m. 198., 200.

(11) Laczó – Galgóczi, i.m. 12.

(12) Uo. 13.

(13) *Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola évkönyve az 1942/43. tanévről*. (1944) Szeged. 52.

Karikó Sándor

*Neveléstudományi Tanszék,
JGYTF, SZTE*

Hűséges tanítványok, hűséges nevelők

A szerzők életútját megbecsülő települések önkormányzatainak és a Karácsony Sándor örökségét őrző civileknek a támogatásával jelent meg Dobronay Vilma, gyógypedagógus és Pataki Gyula, tanár újabb kötete.

Működésüket csavargó fiúk nevelésével kezdték a 2. világháború alatt és után, és erről a tevékenységükről beszámoltak „Nem erővel, sem hatalommal... Nevelés Fiúkfalván” című, 1995-ben megjelent könyvükben. Ugyanerről a nagy pedagógiai vállalkozásról szól *Varga Domokos*nak 1973-ban a Móra Kiadónál megjelent könyve, a „Fiúkfalva”.

Az új írás (Dobronay Vilma – Pataki Gyula [2005]: „A tanári asztal két oldala. Pedagógiai történetek”. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadása, Budapest.) az államosítások során védtelenné vált Fiúkfalva felbomlasztása utáni pedagógiai munka egyes kiragadott eseményeiről számol be. A szerzők nem szoros időrendben fűzik élményeiket, bár az egymás utáni sok áthelyezés is érződik a szövegben, hanem inkább tematikusan csoportosítják az annak idején kis cédulákra, papíros lapokra feljegyzett, a feledéstől megmentendő eseteket.

Az első és második fejezet Pataki Gyula falusi gyermekkoráról, elemi iskolai életéről szól, amikor ő már „tanítóként” is működött: olvastatta az osztályt, amíg a tanító megjött. Ugyanebben az időben egy nagy üres tereben gyerekpajtásaival „iskolát” játszottak, ahol ismét ő volt a „tani-

tó”. Városba kerülve csakhamar cserkész, majd őrsvezető, cserkésztsiszt, a KIE tagja, majd serdülőtitkár lesz. Ekkor találkozik a pedagógiával, s nem is akármilyenel: Karácsony Sándor tanításaival. Ilyen előzmények után, tehát gyermekekkel, inas és segéd ifjakkal, továbbá munkanélküli fiatalokkal való foglalkozás után kerül a KIE-nek a lézengő, csavargó fiúkkal törődő munkaközösségébe, majd az ebből kinövő Fiúkfalvába.

Ez a bevezetés szükséges ahhoz, hogy az olvasó megérthesse és elhitesse, hogy mindaz, amit a szerzők leírnak, annak minden eredményével és problémájával valóban úgy történt. Mert megjelennek a tablókon másfajta felnőttek is az iskolában, azok a „hivatalnokok”, akiknek pedagógiai feladatokat kellene ellátniuk, azaz nevelniük kellene tanítványaikat, azaz együtt kellene növekedniük a növendékekkel. Ők azonban csak oklevelük szerint tanítók, tanárok, nem pedig igazi nevelők. Ezek a kis történetek azt sugalmazzák, hogy az lenne a legjobb, ha az lenne pedagógusi pályára, aki már gyermek-, serdülő- vagy ifjú korában a gyakorlatban tanújelét adta annak – a nála fiatalabbakkal, vagy vele egykorúakkal való sikeres foglalkozás által –, hogy „született pedagóg-

gus”. Ilyen „pedagógus natus” ezeknek az eseteknek a főszerelője.

Ez a hányatott sorsú, ide-oda helyezett, különböző feladatokkal megbízott, nehéz helyzetekbe került egyén újra és újra az a valaki lett, aki megoldotta a rábizott problémát, de lehet, hogy nem úgy, ahogy megbízói elképzelték. Megtalálta a hangot a legrakoncátlanabb gyerekekkel is, megértő kapcsolatot teremtett a szülőkkel, a legszegényebb, legelhagyatottabb családokkal is. Hiszen már korábbi működéséből ismerős volt ez a közeg. És hitt abban, hogy ezeket a gyerekeket is lehet, tehát kell is nevelni, növelni, hogy ebben az erőfeszítésben a családjukat is lehet segíteni.

Ezekből a kis történetekből olyan igazi pedagógusházaspár élete jelenik meg előttünk, amelyik a növendékeket okosan szereti, őket a nevelési

közösségben mint munkaközösségben társnak, partnernek tekinti, ezt a közösséget meg tudja szervezni, létre tudja hozni a közösségi légkört, megmozgatja a tevőleges munkában a gyerekeket, a tanulásban motiválja, segíti őket. Persze, nem

volt könnyű ez a fajta munka. Írják is egy helyen: „egy ideig irigykedtem azokra a kartársakra, kartársnőkre, akik nagyon tudatosan és határozottan kézben tudták tartani a tanulókat. Én magam azonban nem voltam hajlandó ilyen utakon járni, hittem abban, hogy a nevelés eredménye azon a légkörön múlik, melyben a nevelés végbemegy, és ezt a légkört meg kell teremteni”. Ezt Pataki Gyula már meg is tapasztalta korábban a csellengő ifjakkal foglalkozva. De ehhez Karácsonyi Sándor tanításai tudományos alapot adtak: „A gyermekek birodalmának szabadság helyett önkormányzatot kell adni. Ez a nagylelkű gesztus közelíti meg leginkább a lehetőségek ideális mértékét. Előnye, hogy a gyermekek felügyelet alatt, sőt irányítás mellett,

de mégis egymás közt könnyebben élhetik a maguk életét.” Az ilyen szépen gyümölcsöző nevelési légkört dúlta szét például az az új igazgató, aki a gyermekek által készített „Dolgozni csak szépen...” pálcikákból összerakított feliratot szó nélkül a szemébe dobta; meg az az osztályfőnöknő, aki a saját osztályának ócska katedrája helyett tanulóival egyszerűen áthozta a szomszéd osztályból az ottani, annak az osztálynak tanulóit által szépen rendbe hozott, politúrozott katedrát. Az ilyen „hivatalnoki” szemlélet nem tiszteli a gyermeket, a gyermek munkáját. Nem szereti a gyermeket, csak uralkodik rajta. Ilyen esetek miatt a szerzőknek komoly összeütközései voltak kollégáikkal, felettésemekkel, de – hál’ Istennek – olyanok is voltak, kik jobb belátásra tértek a fent jel-

lemzettek közül. És voltak olyan kollégák, akik egyetértettek, támogatták az ilyen törekvéseket.

Az esetek leírása nem azt mutatja, hogy a szerzők mindig biztosak voltak abban, hogy ők cselekedtek helyesen. Nemegyszer szorongva várták a fejleményeket, töprengő, gon-

dolkodó, az egyes eseteket utólag is elemző, átgondoló pedagógusokként jelennek meg előttünk. Valóban úgy jártak el, ahogy írják: „Munkánk során minden problémás esetet alaposan átgondoltunk, mi és hogyan történt, mennyi pozitív és negatív szerepünk volt benne.” Ebben az „önkritikai” szakaszban a gyógypedagógus feleség sok segítséget nyújtott férjének, és mint részben külső szemlélő, igen fontos szempontokra hívta fel a figyelmét. Úgy gondolom, hogy igen tanulságos lehet az olvasó számára is az, hogy újragondolhatja az egyes eseteknek a könyvben adott megoldását, újra elemezheti a saját szempontjai szerint, és elképzeli, ő maga hogyan oldotta volna meg az adott helyzetet, végiggondolva azt is, annak mi lett volna a következménye, eredménye.

„Egy ideig irigykedtem azokra a kartársakra, kartársnőkre, akik nagyon tudatosan és határozottan kézben tudták tartani a tanulókat. Én magam azonban nem voltam hajlandó ilyen utakon járni, hittem abban, hogy a nevelés eredménye azon a légkörön múlik, melyben a nevelés végbemegy, és ezt a légkört meg kell teremteni.”

A gyermekek nevelését igyekeztek a szerzők szolgálni, foglalkozásukat szolgáltnak tekintették. Igyekeztek megismerni a gyermek személyiségét, tudni bajaikról, gondjaikról, észrevenni a gyerek pozitívumait, meglátni, ha változás állt be a gyerek viselkedésében, munkájában, érzéklni a családi környezetet, annak erőviszonyait, gyengeségeit, s mindezek birtokában naponta személyes kapcsolatot tartani a növendékkel, újra és újra erősíteni, állandósítani a már kialakult kapcsolatot.

Azt a pedagógust, aki így él tanítványai között, azt az iskola elvégzése után is megkeresik a volt tanítványok, személye-

sen vagy írásban, és beszámolnak életük további alakulásáról. Ez az igazi pedagógusnak a „fizetsége”! A Pataki-házaspár ilyen „fizetséget” sokszor és sokat kapott.

Szomorú tény, hogy a kötethez ugyan a Karácsony-i örökség hűséges sáfára, *Kontra György* készült előszót írni, de ezt betegsége már nem engedte. Láthatjuk: mennyire fontos a nagy idők tanúinak vallomásait még időben csokorba gyűjteni!

Komlósi Sándor
ny. főiskolai tanár, Pécs

Az Iskolakultúra könyveiből